

ken és városban egyesek által némely alkalommal viselni szokott maskuraszerű Oroszországból importált gúnyöltözék is képezi, — következőleg magának a zsidóságnak biztonsága érdekében is elengedhetlenül szükséges a közhangulatot annyira sértő ruházatnak betiltása, mert erkölcsi kötelesség teljesített akkor, midőn alig 15—20 egyén ferde és helytelen szokásaival szemben ezen ruházat betiltásával több mint 300 más izraelita nyugalma nyer biztosítást.

Mindezeknél fogva a közrend, közcsend és közbiztonság megóvása céljából, a teljesen indokolatlan és jogalapot nélkülöző maskuraszerű botrányos ruházatnak Deés város hatósága területén nyilvános helyeken való viselése, mint az 1879. évi XL. t. cz. 76. §-ában minősített kihágás, büntetés terhe mellett végkép betiltandó volt.

Deés, 1887. november hó 10-én.

B. Theroczky, s. k.
főkapitány.

A zsidóság lényege és fejlődése.

(*Dr. Goldziher Ignác felolvasásai.*)

A nagy érdeklődéssel várt zsidó vallástörténeti előadásokat fenti cím alatt dr. Goldziher Ignác e hó 19-én kezdé meg, Előadása bevezetésében az ifjúságot, melynek kezdeményezéséből indultak meg ezen felolvasások, lelkesen apostrophálja, arra utalva, hogy az ifjúság feladata, hogy az idealismust, az igazságért való lelkesedést ápolja; az ifjúsággal érnek meg az új eszmék és általa fognak majdan sikert aratni; a zsidóság fejlődését is a legújabb korban igazságok és eszmék idézték elő, melyek az ifjúság lelkesedésére várnak: az ifjúság van hivatva ellensúlyt alkotni azon akadályok ellen, melyeket a pessimismus kétségbeesett lemondása gördít a fellendülés elé. E feladat megoldására a zsidóság eszméinek csak történeti fejlődésük szerinti feldolgozása által készülhetünk elő. Ezen igazságtól vezérelve, kívánja a zsidóság lényegének és fejlődésének döntő mozzanatait fejtegetni.

A zsidóság fejlődését különböző álláspontokról, különböző eredménynyel lehet tekinteni; ezen, a tárgy természetéből folyó nézetelágazásoknak azonban, mint pezsgő élet jeleinek, csak örvendhetünk: kártékony csak egy irány és ez az, mely a zsidóságot vagy archaeologiai kérdésnek vagy csupán csak kegyelet tárgyának — a jelen korról semmi kapcsolatban sem álló antiquitásnak vagy reliquiának nézi, — holott az egy élő szervezet, melynek mi is része vagyunk.

Előadásainak célját akként határozza meg, hogy szólni fog azon örök eszmékről, melyek a zsidóságban születtek meg és az emberiség e parányi köréből indultak ki a világnak szövetségül szolgálni, azon örök eszmékről, melyek a mai napig vallásos világnézetünk alapját és lényegét képezik; szólni fog továbbá azon történeti hagyományokról, melyeket

minden gyűlölet és elnyomás daczára, mint lelkiismeretünk legbecsesebb tartalmát, őrizünk lelkünkben és végül szólni fog ezen hagyományok fejlődéséről. Élő organismus az, a mi fejlődik; a mi nem fejlődik, annak nincsen élete, az nincsen is hivatva az életre. A vallás is a fejlődés tárgyát képezi. Fejlődésének mozgató eleme az igazság; meg akar maradni az igazságnál mindenkor és mindenütt; meg akar állni, mint nemesítője minden egyéb ismeretünknek, mint eszményítője akaratunknak és cselekvésünknek, minden körülmények között. A korszakok gondolkodó munkájának haladása magába foglalja a vallásos igazságok fejlődését is. Ehhez képest a zsidóság haladó fejlődése nem állhat egyébből, mint a zsidóság tanainak a tudományok igazságaival mind erősebb összeolvastatásából, azon törekvés folytonos megvalósításából, hogy a haladó századok szellemi munkájában számot tegyen a mi zsidóságunk is.

Nincs okunk félni e fejlődés végső eredményeitől: eddig is a világ haladásával mi is haladtunk, fejlődöttünk; de fejlődésünk összes phasisaiban soha el nem pirultunk és el nem pirulunk ezentúl sem soha, ha hitet teszünk arról, a miért apáink tűzön és vízen keresztül mentek, hogy »adonaj elohénu adonaj echod!« E nagy, legelőször a mi őseinknek megnyilatkozott, erkölcsi eszmének kifejtése és ápolása volt az életadó elem, mely e fejlődésben erős és meg nem ingatható bástyának bizonyult; e hitvallást adjuk ajkára gyermekeinknek és e hitvallás tisztán megőrzéséről és tudományos beigazolásáról elmélkedtek vallásunk bölcselkedői.

Vallásunk haladását azonban nem meritheti ki a vallásos érzés külső megnyilatkozásának eszközeiül szolgáló formák változása, melynek értéke csak akkor lehet, midőn nem pusztán az izlés igényeit tekinti, hanem midőn az eszmék szolgálatában áll: midőn a formák nem egyebek, mint tolmácsolói azon művelt felfogásnak, mely által hagyományaink valódi értékük szerint töltik el lelkünket. E feladat hű teljesítése a művelt zsidó közérzet tudományos kifejezését tételezi fel, mely munkán korunk nagy szellemei gazdag eredménynyel fáradoztak. E tudományos eredmények vannak hivatva a vallásos életnek irányt adni, a haladást tudatossá tenni és csakis ezeknek élő áthatása emelhet bennünket az igazi haladás színvonalára. Ez álláspont nem tagadja meg a multat, sőt abból indul ki; de nem mellőzi a jelenkor igényeit, hanem mindent ennek szempontjából appericiál.

Ez a célja a vallásos fejlődésnek a jelenben. A multat illetőleg megjegyzi, hogy a zsidók vallásos eszméi épp úgy, mint más népekéi, több fejlődési fokon mentek keresztül. Míg a zsidóság ama, a nép erkölcsi hivatásának tudatát ébresztő és fejlesztő vallásfelfogásig eljutott, mely vallásunk későbbi érettségének kiindulási pontját képezi, számos fejlődési

phason ment keresztül, melyeknek nyomait szentírásunk megőrizé. A vallástudomány terén is egyik legsarkalatosabb elv a fejlődés. Csak azok fognak vallásuk lényegére és azt a többi vallások között úgy, mint az emberiség szellemi és erkölcsi életének előmozdításában megillető helyre nézve helyes fogalmakkal birni, akik a vallással mint az alakulás, tenyészés és fejlődés folyamatának alávetett szellemi szervezettel foglalkoznak.

A zsidóságban uralkodó eszméket csak úgy értjük meg, ha tudomást veszünk a zsidó vallás szervezetén belül a fejlődést korszakonként elősegített tényezőkről. Különösen a vallástörténet terén a fejlődés kétféle módját lehet megkülönböztetni: az egyik, mely a közösség szellemében önkéntelenül, bizonyos előre meghatározott cél kitűzése nélkül, pusztán a pszichológiai törvények kényszerűsége folytán áll elő, és a másik, a melyet hatalmas egyéniségek befolyása idéz elő. Ezen egyéniségek irányt adnak a szellemeknek és nem csak a nép erkölcsi világnézetében eszközölnek reformot, hanem az elemi vallások fogalmakat is oly irányba igazítják, a melybe a nép természetszerű fejlődés által eljutni nem képes. Vallásunk fejlődésének éppen azok a leghatalmasabb mozzanatai, melyeket ilyen kiváló szellemi individualitások, vallásunk fejlődésének sajátossága szerint, rendesen a felekezetre irányadólag ható egész körök idéztek elő, oly mozgalmaknak adván életet, melyek midőn a zsidóság ősi alapelveit mély alapra fektették, a haladó életviszonyoknak megfelelő fejlesztés által azoknak életrevalóságát magasabb formákban jelenítették meg.

A zsidóság szellemi értékét csak úgy méltányolhatjuk teljesen, ha megismerkedünk azon mozgalmakkal, melyek fejlődését előbbre vitték és ezért első sorban a zsidóság fejlődési mozzanataival kíván foglalkozni; de csak azon mozzanatokot fogja figyelembe venni, melyek általános, maradandó hatást gyakoroltak, melyek a fejlődés minden későbbi stádiumában szilárd alapot nyújtottak. Fejlődésünk ez egymásután következett, de állandó hatású mozzanatai: 1) a profetismus, 2) a rabbinismus (e kettő az ó korban), 3) a philosophia hatása (a középkorban) és 4) az újkor vallástudomány. Ezeknek hatását a következő előadásokban fogja ismertetni.

Három nap Jeruzsálemben.

(2-dik folytatás és vége.)

Megkell említenem, hogy a kamat nélküli kölcsön nyújtó zálog-intézet hanyag és szakértelem nélküli kezelés folytán nem sokkal alapítása után megszüntetett.

A kórházban valláskülönbség nélkül részesülnek gyógykezelésben a betegek.

A szükölködő gyermekágyasnők számára tett alapítványnak jótéteményeit évenként 120—140 asszony élvezi.

A kenyérkiosztás a szegények közt minden pénteken és minden ünnep előestéjén történik.

Az említett intézetek és alapítványok valamenyien királyunk ő felsége legmagasabb védnőksége alatt állanak, ki legfőbb felügyeleti jogát a jeruzsálemi cs. és kir. consulates által gyakorolja.

Montefiore Mózes, a nagy emberbarát és szorongatott hitsorsosainak lelkes védője is különös életfeladataul tűzte ki a szent föld zsidó lakosság sorsának javítását, A nemes baronet, kinek czimerében héber betűkkel olvasható az ő istenfélő életének jelmondata: „Jerusolájim,“ nyolcz ízben volt a szent városban, hét alkalommal a jótékonyosság dolgában vele versenyző, kitűnő s fenkölt gondolkozásu nevével.

A hires házaspár első ízben 1827.-ben látogatta meg Jeruzsálemet, utoljára pedig 1875.-ben. Ekkor Montefiore Mózes 92.-dik évét élte. Alig kell kiemelni, hogy ott időzéseai áldásos emlékében van a jeruzsálemi zsidóságnak, de még az egyéb felekezetbelieknek is, kikkel szintén végtelen sok jót tett.

De angol hazájából is folytonosan tevékeny figyelemmel kísérte jeruzsálemi hitsorsosainak életkörülményeit. Még 1842.-ben, mikor még nem volt zsidó kórház Jeruzsálemben, Dr. Fränkel személyében orvost küldött oda, ki czélszerű gyógytárral ellátva, buzgóan teljesítette kegyes kötelességét évek hosszú során keresztül. Ugyanott ipariskolát is létesített; nemkülömben vászonszövő-intézetet és leányiskolát. Hebron, Jaffa, Tiberia és Japhet palesztinai városok földetművelő zsidó lakosságának igás marhát és gazdasági eszközök és segélypénzeket ajándékozott. Magában Jeruzsálemben telket vásárolt és erre nyomban 20 csinos és czélszerű lakházat építtetett szegények számára, kik azokat díjtalanul használták és használják jelenleg is. Montefiorének előbb említett jótékony intézményei azonban — a szegény-lakások kivételével — sajnos, már nem állanak fenn és hiányukat élénken és fájdalmasan érzik azok, a kiknek javára létesíttettek. A benszülöttek hanyag kezelése tönkre juttatta az eleinte virágzó intézeteket.

Vázlatos feljegyzéseim befejezéseül még csak egyet. A jeruzsálemi zsidó lakosság sanyaru helyzetét lényegesen megnehezíti egy álhir, mely különösen az európai hitsorsosok körében a szent város zsidósága tekintetében terjesztetik; és ez az, hogy az utóbbiak dologtalanul, de ennek daczára aránytalanul gondtalan kényelemben töltik napjaikat. Aki csak egyszer és pedig bármily rövid ideig volt Jeruzsálemben, az tapasztalatból igen könnyen megfogja czáfolhatni ezt az abszurd hiedelmet.